

ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİ KAPSAMINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ YETERLİKLERİNE YÖNELİK UYGULAMA ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Mehmet AKPINAR*
Kerem ÇOLAK**
E. Özlem YİĞİT***

ÖZET

Öğretmenlik Uygulaması, öğretmen adaylarının üniversite öğrenimleri boyunca öğrendiklerini hayata geçirmelerini sağlayan, öğretmenlik programlarının atölyesi niteliğinde bir derstir. Bu dersin yürütülmesi; öğretmen adayı, uygulama öğretmeni ve uygulama öğretim elemanı olmak üzere üç ana unsurla gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmada uygulama öğretmeni merkeze alınarak öğretmen adaylarının ve uygulama sürecinin değerlendirilmesine odaklanılmıştır. Bu nedenle çalışmanın amacı uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip oldukları öğretmen yeterlikleri hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Araştırma, Trabzon il merkezinden 4 ve Akçaabat ilçe merkezinden 5 olmak üzere toplam 9 uygulama ilköğretim okulundan amaçlı örnekleme ile seçilen 13 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, veri toplamak amacıyla YÖK tarafından yayınlanan Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu'ndan faydalanarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın neticesinde öğretmen adaylarının genel bir bakışla; özellikle öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanma ve ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler hazırlama konularında büyük oranda yeterli oldukları halde; yöntem-teknik seçimi, alan bilgisi, sınıf yönetimi ve iletişim becerileri konularında yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Yetersizliklerinin sebebi olarak; tecrübesizlikleri, isteksizlikleri ve uygulama okulunda geçirdikleri sürenin kısıtlılığı gösterilmiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, öğretmenlik uygulaması, öğretmen adayı, öğretmen görüşleri

---

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi.

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi.

*** Arş. Gör. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

COOPERATING TEACHERS' OPINIONS ABOUT SOCIAL STUDIES PRE-SERVICE TEACHERS' COMPETENCIES IN TEACHING PRACTICE COURSE

SUMMARY

Teaching Practice is a course that pre-service teachers apply what they have been taught during their undergraduate education to their professional lives. This course has three key elements that are pre-service teacher, the cooperating teacher and the university professor. This research is centered in the cooperating teachers and focused on their opinions about both pre-service teachers and the teaching practice process. Thus, the aim of the research is to determine the opinions of cooperative teachers about teacher competencies of pre-service social studies teachers. 13 social studies teachers who have worked in Trabzon (4 of them have worked in the city centre and 5 of them have worked in Akçaabat town) were selected with purposive sampling. In this qualitative research, data were collected through a semi structured interview form. The form was prepared in accordance with the Teaching Practice Assessment Form which was published by The Council of Higher Education. In conclusion, following titles were determined: pre-service teachers had adequate knowledge and skills especially in usage of teaching technologies and the materials, and the preparation of activities on evaluation and assessment, but they had incompetence in teaching methods and techniques, content knowledge, classroom management and communication skills. Cooperative teachers showed student teachers' inexperience, reluctance and time limitation in cooperating school as the reasons of these incompetencies.

Keywords: Social studies, teaching practice, pre-service teacher, cooperating teacher's opinions

Ülkemizde eğitim alanındaki araştırmaların son dönemlerdeki artışına paralel olarak öğretmen yetiştirmeye yönelik çalışmaların sayısı da artmış ve eğitimdeki yeniliklerle birlikte öğretmen eğitiminin daha nitelikli olabilmesi, teorik derslerin uygulamaya dönük derslerle desteklenmesine bağlanmıştır. Bir başka deyişle öğretmen adaylarının mesleğe başlamadan önce görev yapacakları okulları tanımalarının ve okul ortamına uyum sağlamlarının önemi anlaşılmıştır (Yiğit ve Alev, 2005). Bu durum, dikkati eğitim fakültelerinde verilen Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerine çevirmiş ve bu derslerin nitelikli hale getirilmesi daha da önem kazanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan yönergede Öğretmenlik Uygulamasının; öğretmen adaylarına, öğretmeni olacağı alanda ve öğretim düzeyinde, bizzat sınıf içinde öğretmenlik becerisi kazandıran ve belirli bir dersi ya da dersleri plânlı bir şekilde öğretmesini sağlayan; uygulama etkinliklerinin tartışılıp değerlendirildiği bir dersi ifade ettiği belirtilmiştir (MEB, 1998). Üniversite öğreniminin son yılında gerçekleştirilen öğretmenlik uygulaması dersi sayesinde öğretmen adaylarının önemli nitelikler edinmesi beklenmektedir. Bu nitelikleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Öğretmenlik deneyimi kazanmaları için gönderildikleri uygulama okulunun değişik sınıflarında öğretmenlik uygulaması yaparak öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri geliştirebilme,

- Kendi alanlarının okul eğitim programını tam anlamıyla öğrenebilme, kullanılan ders kitapları ve öğrenci değerlendirme teknikleri hakkında yorum yapabilme,

- Uygulama okullarındaki öğretmenlik uygulamaları sırasında edindikleri deneyimleri arkadaşları ve uygulama öğretim elemanı ile paylaşıp geliştirme (YÖK, 2011a).

Öğretmenlik uygulaması dersi aracılığıyla öğretmen adaylarının üniversite eğitimleri boyunca aldıkları bilgilerin hayata geçirilmesini, okul atmosferini yaşamalarını ve somut tecrübeler edinmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Söz konusu ders aracılığıyla öğretmen adayları yaşayarak öğrenme sürecine dahil olmakta ve mesleğe yönelik bilgilerini uygulamaya koyma olanağına sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra, öğretmen adayları kendilerini sorgulama, nasıl bir öğretici olduklarını uygulamalı olarak görme ve eksiklerini giderme fırsatı yakalamaktadır (Poulou, 2007). Yapılan çalışmalar okul deneyiminin öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin (Plourde, 2002) ve yansıtıcı düşünme becerilerinin (Collier, 1999; Freese, 1999; McDuffie, 2004) gelişmesine ve öğretmenliğe bakış açılarının olumlu yönde değişmesine (Tabacnick ve Zecihner, 1984) de katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Öğretmenlik uygulamasının en önemli iki elemanı eğitim fakülteleri ve uygulama okullarıdır. Eğitim fakültelerindeki süreci uygulama öğretim elemanları yürütürken, uygulama okullarında ise uygulama öğretmeni ön plana çıkmaktadır. Uygulama öğretmeni;

uygulama okulunda görevli, öğretmenlik formasyonuna sahip, alanında deneyimli öğretmenler arasından seçilen, öğretmen adayına öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği davranışları kazanmasında rehberlik ve danışmanlık yapan sınıf veya ders öğretmenidir (MEB, 1998). Tanımdan da kolaylıkla anlaşılacağı gibi uygulama öğretmenleri, öğretmen adaylarına kazandırdıkları bilgi, beceri ve davranışlarla onların meslekî gelişimlerinin vazgeçilmez bir parçası durumundadırlar (Goodlad, 1994, Butt, 1994; Akt. Çimer ve Çimer, 2002). Uygulama öğretmenlerinin verdikleri dönütlerin öğretmen adayları üzerindeki olumlu etkisi olduğu gibi (Bates ve Burbank, 2008), fakülte ile uygulama okulu arasındaki işbirliği ve etkileşim de öğretmenlik uygulaması sürecinin niteliğini doğrudan etkilemektedir (Harmandar ve diğerleri, 2000; Talvitie, Peltokallio ve Mannisto, 2000; Ünver, 2003; Kılıç, 2004; Gökçe ve Demirhan, 2005; Caires ve Almeida, 2007; Dursun ve Kuzu, 2008).

Alanyazında okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerine dönük çalışmalar var olsa da (Goodman, 1986; Harmandar ve diğerleri, 2000; Ünver, 2003; Kılıç, 2004; Yapıcı ve Yapıcı, 2004; Gökçe ve Demirhan, 2005; Demircan, 2007; Dursun ve Kuzu, 2008; Eraslan, 2009) yeni çalışmalar bu dersin içeriğine ve etkililiğine yeni yorumlar getirip katkılar sağlayacaktır. Ayrıca alanyazında öğretmenlik uygulamasına dönük çalışmaların daha ziyade öğretmen adayları üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Ancak öğretmen adaylarının uygulama öğretmenleri üzerindeki bilgi ve düşünceleri ne kadar önemli ise uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayları hakkındaki düşünceleri de aynı derecede önemlidir. Nitekim onların bakış açıları aynı zamanda eğitim fakültelerinin mevcut durumuna, dışarıdan bakışı temsil etmesi yönüyle ışık tutabilecek konumdadır. Dolayısıyla, bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi çerçevesinde uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayları hakkındaki düşünceleri incelenerek öğretmenlik uygulaması derslerinin niteliğine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Eğitim fakültelerinin son yarısında yürütülen Öğretmenlik Uygulaması dersi aracılığıyla öğretmen adaylarının sahip olması gereken yeterlikler, Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan aday öğretmen kılavuzunda (YÖK, 2011b) 1) Konu Alanı ve Alan Eğitimine İlişkin Yeterlikler 2)Öğretme-Öğrenme Sürecine İlişkin Yeterlikler 3)Değerlendirme ve Kayıt Tutmaya İlişkin Yeterlikler 4)Diğer Mesleki Yeterlikler olmak üzere dört başlık altında değerlendirilmekle birlikte; bu çalışmada belirtilen dört başlığın ayrıntılı bir biçimde ele alınması yerine, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarının yeterlikleri hakkındaki genel görüşlerinin ortaya çıkarılması tercih edilmiştir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yöntem-teknik seçimi ve kullanımı becerilerinin düzeyi hakkındaki görüşleri nedir?
2. Uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal kullanma ve hazırlama becerilerinin düzeyi hakkındaki görüşleri nedir?
3. Uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip olduğu alan bilgisi düzeyi ve bunu öğrenciye aktarma becerilerinin düzeyi hakkındaki görüşleri nedir?
4. Uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf yönetimi ve iletişim becerilerinin düzeyi hakkındaki görüşleri nedir?
5. Uygulama öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme becerilerinin düzeyi hakkındaki görüşleri nedir?

YÖNTEM

Bu araştırmada uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi sürecinde nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle araştırmaya temel oluşturacak bir kuramsal çerçeve oluşturulmuş, ardından sistematik, yapılabilir ve esnek bir çalışma deseni ortaya konulmuş ve son olarak çalışma tutarlı ve anlamlı bir biçimde sunulmuştur.

Örneklem

Araştırmanın katılımcılarını, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Yüksek Öğretim Kurulu Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (fakülte-okul) işbirliği çerçevesinde Trabzon il merkezinden 4 ve Akçaabat ilçe merkezinden 5 olmak üzere toplam 9 uygulama ilköğretim okulunda görev yapan 13 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları fakülte-okul işbirliğine dahil olan ilköğretim okullarında görevli öğretmenler arasından amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük esas alınmıştır. Bu nedenle katılımcıların 5'inin bayan 8'inin ise erkek olmasının yanında, her okula düşen katılımcı sayısında da eşitlik sağlanamamıştır. A-1 okulundan 3 öğretmene, A-2, A-3, T-1, T-2, T-3, T-4 okullarından 1'er öğretmene ve A-4 ile A-5 okullarından ise 2'şer öğretmene ulaşılmıştır. Katılımcıların cinsiyeti, çalışma yılı ve çalıştığı okullar gibi özellikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılar

Öğretmen	Cinsiyet	Çalışma Yılı	Okul
Ö-1	Erkek	28	A-1
Ö-2	Bayan	13	A-1
Ö-3	Bayan	8	A-1
Ö-4	Erkek	9	T-1
Ö-5	Erkek	27	T-2
Ö-6	Erkek	16	A-2
Ö-7	Erkek	12	T-3
Ö-8	Bayan	14	A-3
Ö-9	Bayan	9	T-4
Ö-10	Erkek	16	A-4
Ö-11	Bayan	11	A-4
Ö-12	Erkek	16	A-5
Ö-13	Erkek	12	A-5

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada, veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Araştırma konusuyla ilgili katılımcı görüşlerinin ortaya çıkarılmasının hedeflenmesi dolayısıyla veri toplama yöntemi olarak görüşmeden yararlanılmıştır. Görüşme bireyin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olması (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 119) nedeniyle tercih edilmiştir. Veri toplanmasına başlamadan önce belirlenen görüşme soruları, ikisi sosyal bilgiler öğretimine biri de fen bilimleri öğretiminde öğretmenlik uygulamasına yönelik çalışmaları bulunan üç öğretim elemanı tarafından incelenmiş ve yeniden şekillendirilmiştir. Görüşme sürecinde uygulama öğretmenlerinden, rehberlik yaptıkları sosyal bilgiler öğretmen adaylarını öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında genel olarak değerlendirmeleri istenmiştir. Bu sebeple yedi açık uçlu sorudan oluşan görüşme soruları, Öğretmenlik Uygulaması dersinde uygulama öğretmenlerinin kullandığı Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu'ndaki ifadelerden faydalanılarak eklenen sonda sorular ile zenginleştirilmiştir. Görüşme soruları; öğretmen adaylarının yöntem-teknik seçme ve kullanma, öğretim teknolojilerini ve materyallerini kullanma ve hazırlama, alan bilgisine sahip olma ve bunu öğrenciye aktarma, sınıf yönetimi ve öğrencilerle iletişim, ölçme-değerlendirme becerileri konularındaki yeterlikleri hakkında bilgi almak üzere hazırlanmıştır. Katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen ve her biri ortalama 25 dakika kadar süren görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve sonra bu ses kayıtlarının kelimesi kelimesine transkriptleri (*verbatim transcription*) bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür.

Görüşme sorularına verilen cevapların analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlenmesi, yorumlanması, neden-sonuç ilişkilerinin irdelenmesi ve sonuçlara ulaşılması ile gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Analizde her bir görüşme transkripti okunduktan sonra sistematik formal kodlamaya geçilmiştir. Analiz ünitesinin seçimi yapıldıktan sonra her bir görüşme metni kodlanmıştır. Kodlama yapılırken katılımcıların kullandıkları kelime ve kavramlara dikkat edilmiş ve mümkün olduğu kadar onların tercih ettikleri kelimeler kullanılmıştır. Elde edilen kodlar aralarındaki benzerlik ve farklılıklara göre kategorilere ayrıldıktan sonra kategoriler birbiriyle karşılaştırılmış ve örüntü ve temalar ortaya çıkarılmıştır.

Nitel araştırmalardan elde edilen sonuçların doğruluğunu ve tekrar edilebilirliğini sağlayan bir takım geçerlik ve güvenilirlik önlemleri vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmanın iç geçerliğini sağlama noktasında görüşme öncesinde kendileriyle sohbet edilen katılımcılar; çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve kişisel bilgilerinin kesinlikle kullanılmayacağı konusunda güvenleri kazanılmıştır. Daha sonra görüşme sırasında katılımcılardan elde edilen verilerden önemli olduğu düşünülenler görüşme anında yazılarak not edilmiştir. Not edilen verilerin netliğini sağlamak üzere görüşme esnasında veya görüşme sonrasında, bu önemli noktadaki sözlerin araştırmacı tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda katılımcıların onayları alınarak bu yolla katılımcı teyidi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışma son şekliyle iki öğretim elemanı tarafından incelenmiş ve bulgulara dayanarak varılan sonuçlar hakkında onayları alınmıştır. Araştırmanın dış geçerliğini sağlamak amacıyla görüşme formunu teşkil eden sorular, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarını değerlendirmesi için YÖK tarafından hazırlanan Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu'ndaki ifadelerden seçilmiştir. Bunun haricinde araştırmanın yöntemi, katılımcıları, veri toplama ve analizi süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dış güvenilirliği için, araştırmanın gerçekleştirildiği ortam ve katılımcılar hakkında bilgi verilmesinin yanında, görüşmenin nasıl yapıldığı elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği de açık bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak çalışmanın ham verileri de kayıt altında olup araştırmacılar tarafından saklanmaktadır. İç güvenilirlik için de, bulgular kısmının tamamında, araştırmacıların yorumları olmaksızın yalnızca katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntı şeklinde yer verilmiştir. Ayrıca verilerin güvenilirliğiyle ilgili olarak çalışmanın üç araştırmacı tarafından gerçekleştirilmesinin yanında araştırma sorularının tutarlılığı ve verilerin sonuçları yansıtması gibi konulara dair iki ayrı öğretim elemanı onayı da alınmıştır.

BULGULAR

Yüksek Öğretim Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile yürütülen Öğretmenlik Uygulaması dersi çerçevesinde öğretmen adaylarının öğretmen yeterliklerine hangi düzeyde sahip olduklarını uygulama öğretmenlerinin görüşleri ile ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

Öğretmen adaylarının yöntem-teknik seçimi ve kullanımı becerilerine ilişkin bulgular

Yöntem-teknik seçimi ve kullanımı konusunda uygulama öğretmenlerinin 6'sı öğretmen adaylarının yeterli olduğunu, 7'si ise yetersiz olduğunu belirtmiştir. Öğretmen adaylarının genel anlamda yeterli olduğunu savunan katılımcılar, bununla birlikte tecrübesiz olduklarını da vurgulamıştır. Katılımcılardan Ö-4 öğretmenlik uygulaması sürecinin öğretmen adaylarındaki yansımalarıyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: *“Bir anda onları yeterli bulamayız zaten. Burada yaşadıkça, gördükçe arkadaşlarımızda değişimler oluyor. Özellikle orada (fakülteyi kastederek) teoriye bağlı bilgiler veriliyor. Burada direk öğrencinin karşısına çıkıyorlar. Öğretmen havasını her ne kadar yavaş yavaş da olsa yaşamaya başlıyorlar. Ama ilk derslerde bocalama yaşıyorlar. Staj döneminde pratiği yavaş yavaş kavramaya çalışıyorlar, soru-cevap yöntemiyle, anlatım yöntemiyle, harita okumayla, drama gibi çeşitli yöntem ve teknikleri uygulamaya çalışıyorlar. Şunu söyleyebilirim ki stajla buraya gelen arkadaşlarda, ilk geldiği günle buradan ayrıldığı gün arasında çok büyük mesafeler olduğunu görebiliyoruz. O acemilik dönemi, başlarda bocalama oluyor, ondan sonra bakıyorsunuz toparlamaya başlıyorlar ama sonlara doğru müthiş gelişmeler gözlüyoruz arkadaşlarda. Bu durumda onlarla paylaşımlarımız da etkili oluyor. Büyük oranda arkadaşlar buradan güzel şeyler alarak gidiyor. Ama herkes için yeterli değil. Önemseyen arkadaşlar var, önemsemeyen arkadaşlar var onlarda olumlu şeyler alamıyorlar. Şimdi şunları yapıyor genelde. Soru-cevap yöntemini, anlatım yöntemini kullanıyor, grup çalışması yapıyor. Tabi kişilerin yaptıklarına da bağlı; bazı arkadaşlar bu meziyetlere sahip, o kadar güzel kullanıyor ki bu kişilerin becerilerine bağlı, yapılarına bağlı, hitabından, konuşma şeklinden tutun da her şeyine bağlı oluyor. Bazı arkadaşlar çok büyük başarı, gelişme gösteriyorlar. Ama bazı arkadaşlar da olumsuzluklar yaşanabiliyor. Geneli değerlendirdiğimiz vakit olumlu. Önemsemeyenlerin az olduğunu söyleyebilirim. Arkadaşlar geçici olduğu için o gözle bakıyorlar. Daha bir dört elle sarılsalar, daha bu işin ehemmiyetine önem verseler, çok daha olumlu şeyler olacak. O da biraz hem burası hem de fakülte arasındaki kopuktan kaynaklanıyor. Grup çalışmasını etkili bir şekilde gerçekleştirdiklerini görüyorum. Mesela grup çalışmasını sınıflarda yapıyorlar, katılım da sağlıyorlar.”*. Yine öğretmen adaylarının yeterli olduğuna ve kendisinin de bazen onların bilgisinden faydalanabildiğine dair Ö-6, *“Genellikle yeterli*

görüyorum. Bunu derken tabi kendini özellikle yetiştirmiş arkadaşlara rastlıyoruz. O arkadaşların yöntem teknik açısından oldukça iyi yetiştiklerine şahit oluyoruz. Hatta zaman zaman benim onlardan bir takım yenilikler anlamında faydalandığım da oluyor yani. Maalesef bazı stajyer arkadaşlarımız yetersiz olabiliyor. Şu ana kadar gözlediğim kadarıyla dersi Powerpoint sunusu şeklinde anlatan arkadaşlarımız var, tepegöz aracılığıyla sunan var, çalışma yaprakları hazırlayarak onlarla anlatan arkadaşlarımız var. Yine soru-cevap yöntemine ağırlık veren arkadaşlarımız olduğunu görüyorum. Grup çalışması yaptıran arkadaşlarımız var. Tabi bunun yanında sadece düz anlatımı tercih edenleri de görmekteyiz. Yoğunlukla arkadaşlarımızın çağdaş yeni yöntemleri kullandığını söyleyebilirim. Belki birkaç arkadaşta olumsuzluklara rastlayabiliyoruz ki onlara da yaptığımız rehberlikle beraber bir takım eksiklikleri gidermeye çalışıyoruz.” şeklinde bir görüş bildirmiştir. Buna karşılık katılımcıların bazıları da öğretmen adaylarının yetersiz olduklarına ve bu durumun sebeplerinin başında atanamayacakları kaygısının olduğuna dikkat çekmiştir. Bu gruptaki katılımcılardan Ö-10, “Esasında yeni sisteme fazla yakın değiller, uzakta değiller ama birebir uyumuyor. Okullar belki bu açığı kapatıyor bir yerde ama üniversiteden eksik geliyor o manada... O yüzden tabii ki yöntem ve teknik kullanımında aksamalar meydana geliyor. Aslında onlara da biraz hak veriyorum. Son döneme geliyorlar, önlerinde bir KPSS var. Hepsi aynı şeyi söylüyor; ona çalışıyoruz hocam, dershaneye gidiyoruz. Yani öğretmen adayları da esas şeylerden uzaklaşıyor. Buraya staja geliyorlar genelde (kendilerini) vermiyorlar görüyorum ben onu. Son yıllarda daha fazla önceki yıllarda o kadar değildi. Son bir iki yıl tamamen o sınava hazırlık, bıkyıyorlar yani buraya ister istemez ağırlık vermiyorlar. Yöntem ve teknikler eksik kalıyor. Yani anlatım, işte soru-cevap o tür şeyler kullanıyorlar. Yeni yöntemleri çok fazla uygulamıyorlar.” şeklinde yetersiz olduklarını ifade ederken; Ö-13 ise “Uygun ama yetersiz. Çok farklı varyasyonlar, açılımlar getiremiyorlar. Sınavları, vizeleri, KPSS olayı, işte çocukların gurbette olmaları onların tam performanslı bir şekilde çalışmalarını etkiliyor... Eksikler, çok farklı şeyler göremiyorum. Seçtiklerini yeterli kullanma konusunda da sıkıntı var. (Bu durumu) bekliyoruz da zaten tabiri caizse arkadaşlarımız acemiler. O yüzden çok farklı, beni şaşırtan bir ders sunumu yakalayamadım. Çok az var böyle gerçekten hazırlandı ve sınıfa hakimiyet kıldı, iyi bir yönetim sağladı ve hazırladıklarını sundu diyebileceğim çok az arkadaş var. Yeni müfredatı takip etmeye çalışıyorlar. En azından beni izledikten sonra çünkü önce ben anlatıyorum. Yani benim yaptığım sunumu yakalamaya çalışıyorlar. Ama çok iyi hazırlıklar göremedim şimdiye kadar. Onlara ben asetat öneriyorum işte powerpoint sunum öneriyorum çünkü okulumuzda bunlar mevcut. İşte haritaları hitap olarak sınıfa sunmalarını istiyorum ama çok beklediğim bir performansı göremedim. Gerekçeleri işte söyledim.” diyerek öğrencileri yeterli görmeme sebeplerini açıklamıştır. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin, bu durumun sebebi olarak özellikle KPSS’yi gösterdikleri ve öğrencilerin uygulama öncesi gereken hazırlıkları yapmadıklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında her iki görüşten katılımcıların üzerinde birleştiği ortak nokta, öğretmen adaylarının henüz acemi oldukları ve zamanla

kazanacakları tecrübe sayesinde daha iyi duruma gelebilecekleridir. Öğretmen adaylarının en çok soru-cevap, düz anlatım, drama ve rol yapma gibi yöntem ve teknikleri kullandığı, grup çalışması ve çalışma yapıkları ile ders anlatımlarını güçlendirdikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle öğretmen adaylarının düz anlatım, soru-cevap gibi öğretmen merkezli stratejileri daha fazla kullandıkları; işbirliğine dayalı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, beyin fırtınası, kavram haritası, altı şapkalı düşünme tekniği gibi öğretim yöntem ve teknikleri ise yeterince kullanmadıkları veya bunlardan hiç yararlanmadıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu yöntemleri uygulamanın ve bu süreçte sınıf yönetiminin daha kolay olması sebebiyle tercih ettikleri söylenebilir. Burada üzerinde durulan bir diğer nokta da öğretmen adaylarının bir kısmının ilgisiz olmasıdır. Bulguların son bölümünde ilgisizlik konusunda elde edilen veriler daha ayrıntılı olarak yer almıştır.

Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal kullanma ve hazırlama becerilerine ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyal kullanma ve hazırlama becerilerine yönelik görüşlere bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun (10 katılımcı) öğretmen adaylarını yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Örneğin Ö-1 öğretmen adaylarının bu konuda iyi durumda olduğuna dair ifadesinde “...Ben hangi konuyu versem onlara konuyla ilgili materyal hazırlayın desem hazırlayabiliyorlar. Bilgisayar teknolojisini kullanarak cd hazırlıyorlar, resimler buluyorlar, resimli soru tipleri ortaya çıkarıyorlar. Yani onu güzel hazırlıyorlar. Hem kullanabiliyorlar hem de hazırlayabiliyorlar. Çünkü bakıyorum bilgisayar teknolojisini çok rahat bir şekilde kullanabiliyorlar. Yani benim kullanmadığım şeyleri indiriyorlar örneğin bilgisayarda etkinlik çıkarıp getiriyorlar sınıfa. Öğrencilerin düzeyine de uygun oluyor o konuda sıkıntı yok.” demiştir. Diğer katılımcı Ö-11, öğretmen adaylarını başarılı bulduğunu, “En azından eğitim fakülteleri onu aştı artık. Yetiştirilen öğretmen adayları, teknolojiyi de kullanabiliyor. Farklı çalışma kağıtları da üretebiliyorlar. Gerçekten çok güzel. Geçen yıllardan itibaren hep onlardan alıp dosyalarımı koydum, yararlandığım kaynaklar oldu. En azından geçmişe oranla daha iyi yetiştiriyorlar, teknolojik anlamda da materyal üretmek anlamında da. Öğrenci seviyesine uygun oluyor, o konuda sıkıntı yaşamıyoruz. Onları zaten biz dönemin başında arkadaşlara diyoruz. Arkadaşlar kazanımlarımız var, sorularımızı, materyallerimizi, test hazırlayacaksanız her ne yapacaksanız kesinlikle kazanımları dikkate alacaksınız ve uyuyorlar.” sözleriyle belirtmiştir. Bu tema aynı zamanda olumsuz görüşlerin en az (3 katılımcı) olduğu iki veri grubundan biridir. Olumsuz görüşe sahip olan Ö-8 ise “Çok acemilik çekiyorlar. Mesela yani bizim dersimiz için bir harita inanılmaz faydalıdır. Onu kullanmakta bile şeyler, unutupuyorlar hatta bazen sınıfta bulunuyor ama kullanmıyorlar, sonra öğrencilere kullanırmıyorlar. Belki (uygulama öğretmenin ders anlatımı esnasında sınıfta bulunmasını kastederek) bizim orada olmamız, kendileri de çok

benimsemedikleri için olabilir. Ama bunları öğrenciye kullandırmakta özellikle onları çok yetersiz gördüm. Çalışma yapraklarını kullandılar, tepegözü de zaman zaman kullandılar, kullanabiliyorlar da rahatça ama çok istekli değiller açıkçası yani ben çoğu zaman yönlendirmişimdir ki işte sizden önce gelenler şöyle yapmışlardı gibi. Bununla birlikte (hazırlanan materyallerde) konunun dışına çıkılmıyor, müfredatın içinde kalınıyor, kazanımlara da dikkat ediyorlar.” sözleriyle öğrencilerin öğretim teknolojileri ve materyal kullanma konusundaki isteksizliklerine vurgu yapmıştır. Bu bölümde yer alan ifadelerden genelde katılımcıların, öğretmen adaylarının kendilerinden daha iyi durumda olduklarını, öğretim teknolojilerini ve farklı tür materyalleri hazırlayıp kullanabildiklerini düşündüklerini söylemek mümkündür. Öğretmen adaylarının çalışma yapraklarını çokça kullandığı, hazırlanan ve kullanılan öğretim teknolojileri ve materyallerin genelde öğretim programına, kazanımlara ve öğrenci seviyesine uygun olduğu katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Ayrıca uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının kullandıkları araç-gereçlerden zaman zaman faydalandıkları dikkate alındığında; öğretmenlik uygulaması sürecinin, yalnızca öğretmen adayları lehine değil aynı zamanda uygulama öğretmenleri lehine de bilgi ve uygulama anlamında önemli kazanımlar sağladığı anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının sahip olduğu alan bilgisine ilişkin bulgular

Alan bilgisine yönelik soruya verilen cevapların oranı, yöntem-teknik seçimi sorusuna verilen cevapların oranı ile paralellik göstermiş ve 7 katılımcı, gereken düzeyde olduğunu, 6 katılımcı ise gereken düzeyde olmadığını söylemiştir. Olumsuz görüş bildiren katılımcılardan Ö-1 “*Öğrencilerin her türlü sorusuna cevap verebilecek düzeyde alan bilgisi yok onlarda. Biraz eksiklik var. Herhalde fakültelerde uygulanan sınav sisteminden kaynaklanan bir şey bu. Ezberliyor, sonra da yüksek not alıyor ama örneğin konuyu anlatırken farklı bir soru geldiği zaman kalıyorlar. Ama bu bir eksiklik değil. Öğretmenlik yıllar içerisinde öğrenilecek bir meslek, uygulayarak öğrenirler. Biz de ne yaptık: Okuyarak araştırarak öğrencilerden de yeni yeni bilgiler öğrenerek buraya kadar sahip olduğumuz bilgi ve deneyime geldik. Sebep olarak sınavlardaki durum ve araştırma yok. Örnek vereyim. Sosyal bilgiler öğretmenliğinde okuyan öğrencilere sorun bakalım Nutuk’u kaç kişi okuyor. Yani 100 tane öğrenciden zannetmiyorum ki 5 kişi çıkar. Alan bilgisi bu, İnkılap Tarihi dersinin baş yapıtıdır o. Sorun bakalım şimdi yakın tarihimizden Diriliş var, Turgut Özakman’ın Şu Çılgın Türkleri var. İki eser söylüyorum yani güncel olan. Kaç tane öğrenci okudu bunları. Yani ders kitabının haricinde kendi alanını ilgilendiren kaynak kitaplara yönelmiyor öğrenciler ya zaman yetersizliğinden ya ilgisizlikten yönelmiyor.”* şeklinde görüş bildirirken Ö-7 ise “*Ders anlatırken konuyla ilgili bilgi donanımında eksiklikler tespit ettim. Tabii çok okumak lazım. Anlatacağı konu hakkında öğrenciden çok daha fazla bilgi sahibi olmalı. Mesela 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinin ünitesinde bir*

İngiltere'yi anlatırken Avrupa ülkelerini çünkü anlatıyor. Bir Fransa'yı anlatırken öğrencinin merakını uyandıracak, çekecek ekstra bilgiler vermesi gerekiyor. 'Bunu biliyor muydunuz çocuklar?' şeklinde ama bunu veremiyorsa kitaptaki bilgiyi zaten öğrenci okuyor, ders monotonlaşır. Dolayısıyla derste ilgi çekecek ekstra bilgiler verebilmeli. Alan bilgisi eksiği her ikisinde (coğrafya ve tarih konularını kastederek) de var. Tabii okulda gördükleri dersleri ben bilmiyorum. Bizatihi şu anda anlattığımız konularla ilgili ders görüyorlar mı o noktada ben bilgi sahibi değilim. Ondan bir eksiklik olabilir. Bir dersi verdikçe bilgi dağarcığını genişletecektir ama önceden hazır olması çok daha güzel olur. Sadece derste değil onun dışındaki kaynaklardan okuması, araştırması tabii bu istek meselesidir. Bir de şu var adaylarla ilgili: Adaylar ümitsiz yani sınava girecekler KPSS vesaire, ümitsiz. Adaylar bana gelince ilk önce bu noktada ben onları motive ediyorum.” diyerek öğretmen adaylarının genel kültürlerini artırmak noktasında gereken ilgiyi göstermediklerine işaret etmişlerdir. Olumlu görüş bildiren katılımcılardan Ö-6 şunları söylemiştir: “Zaman zaman sorulan sorulara yeterli cevaplar veremedikleri de oldu. Fakat genellikle öğretmen arkadaşların alan bilgisi de yeterli diyebilirim. Çünkü daha taze ve öğrenci seviyesine göre oldukça üst düzeyde bilgi ile geliyorlar okullara. Bilgi ve donanım bakımından oldukça yeterliler. Ancak gözlemediğim kadarıyla bu bilgi ve becerilerini kullanmada belki acemilikleri olabiliyor. Öğrencilerimizin ansızın sordukları soru öğretmen arkadaşların bazen yeterli cevap veremedikleri olabiliyor. Bu da belki o anki psikolojik durumlarıyla alakalı olabilir. Hatta bildiklerine emin olduğum halde yeterli cevap veremedikleri ki bu da bütün arkadaşlar için geçerli değil belki bir kaç arkadaşta rastladığım bir durum.”. Buna paralel olarak Ö-5 de “Teorik olarak yeterli, bilgi olarak. Teorik olarak sıkıntı yaşamıyorlar o bilgileri var. Ama teoriği pratiğe dökmeye sıkıntıları var. Örnek vereyim, sosyal bilgiler dersinde günlük yaşamın sosyal hayatın bir parçası olduğunu sokaktaki bir davranışın derste gerektiğinde bir konu olarak işleneceğini biliyor. Ama sokakta trafik kuralına uymayan bir çocuğu gördüğünde sınıfta bunu nasıl gündeme getirip de o konuyu çözeceğini uygulamaya koyamıyor. Hayat ile dersi birleştirme konusunda eksiklikleri var.” sözleriyle öğretmen adaylarının alan bilgisinin genel anlamda gereken düzeyde olduğunu; ancak tecrübesiz olmalarından kaynaklanan eksikliklerin de bulunduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, öğretmen adaylarının daha ziyade derslerde öğrendikleri bilgilerle yetindiklerini, alanla ilgili bilgilerini artırmak noktasında fazla gayret göstermediklerini ve bazen de tecrübesizlikten kaynaklanan eksikliklerin yaşandığını düşünmektedirler.

Öğretmen adaylarının sahip olduğu alan bilgisi düzeyini öğrenciye aktarma becerilerine ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının gereken düzeyde olmadığı yönünde büyük oranda ortak görüş belirtilen temalardan biri sahip olunan alan bilgisini öğrenciye aktarma becerilerindeki eksiklikleridir. Öyle ki katılımcıların yalnızca 3'ü genel anlamda yeterli gördüklerini belirtirken 10 katılımcı ise yetersiz gördüklerini belirtmiştir. Bu konuda Ö-9 “Çok fazla yeterli görmüyorum çünkü sistem değiştiği için yeni sistemle ilgili pek fazla bilgileri yok, tecrübe de yok zaten. Bilgi eksik olunca tecrübe de olmayınca pek fazla başarılı olmuyorlar. Zaten ders anlatırken de onlar olmadığı zaman öğrencilerimiz bize söylüyor öğretmenim siz ders anlatın onlar anlatmasınlar. Çünkü ya çok hızlı anlatıyorlar ya çok ayrıntıya giriyorlar. Öğrenci seviyesini tutturamıyorlar o nedenle bazı problemler yaşıyoruz. Kullandıkları yöntem-teknikler klasik, görsel yöntemleri güzel uygulasalar bile seviyeyi tutturamıyorlar. Mesela bir arkadaşımız tarih konusunu anlatıyor. Üniversitede verilen bilgileri öğrencilere anlatıyor. Öğrenciler sadece masal dinler gibi dinliyorlar yani hiçbir şey anlamadılar, çok ayrıntıya girdiler ama çocukların seviyesini ayarlayabilseler yani birkaç basit cümleyle, anlayabilirler... Bunun sebebi, tecrübe eksikliği ve öğrencinin seviyesini tam olarak kavrayamamaları. Öğrencilerin katılımını sağlıyorlar ama hepsi değil tabii ki. Her öğretmen adayının kişisel özellikleri de giriyor ders anlatırken mesela konuşmayı çok seven iyi konuşan bir kişiyle konuşmayı çok iyi başaramayan sessiz kişiliğe sahip insanlar vardır ya onlar arasındaki fark çok belli. Böyle neşeli konuşkan arkadaşımız, dersi alıp götürüyor ama bazı arkadaşlar var biraz zorlanıyorlar... Bireysel farklılıklara dikkat ediyorlar ama öğrenciyi çok iyi tanıyamıyorlar, tanıdıkları anda gidiyorlar da. Tanıyana kadar da işte her öğrenci onlar için aynı. Şimdi şöyle şu başarılı, şu başarısız, şu çalışıyor, şu çalışmıyor diye çocukların seviyelerini çok iyi bilseler öğrenciye göre belki soru soracaklar ama sınıfa giriyorlar hiç kimseyi tanımıyorlar. Yani 7. sınıf diyorlar ama hangisi daha çok çalışıyor hangisi çalışmıyor onu bilmiyorlar. O nedenle genel bir şeyi sorduklarında da bir problem orada yaşıyoruz.” ifadesiyle öğretmen adaylarının yetersiz olduğuna dikkat çekerken aynı görüşe sahip Ö-3 de düşüncesini “O konuda biraz sıkıntı olabiliyor. Yani öğrencilerimizin anlama düzeyine, anlayabilecekleri şekilde anlatırlarsa, seviyelerine inerlerse daha iyi olacak. O da normal bir durum deneyimsizlikten kaynaklanıyordur. Biz de mesela ilk başlarken böyle değildik. Ben bunu hoş görüyorum. Çalışma yapırları böyle resimli olunca, oyun şeklinde olduğu zaman mesela kartlar hazırlamıştı, grup çalışması yapmışlardı yani sınıfta katılmayan olmadı gibi. En tembel öğrencimiz bile o grup çalışmasına katılmıştı. Oyunlar şeklinde kartlar vardı, renkli kartlar. Yani ben okulda o eğitimi almadım. Öğrencilerimizin büyük çoğunluğu da bu etkinliklere katılıyorlar... Öğrencilerimizi çok iyi tanıma fırsatları olmadığı için bireysel farklılıklara dikkat etmeleri biraz zor.” sözleriyle ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının genel anlamda yeterli bulan katılımcılardan Ö-11 “Bu da bence tecrübeyle kazanılacak olan bir nokta olduğu için bunda da çok olumsuz bakmıyorum ama çok da yeterli görmüyorum tabi.

Lütfen şu mantığı gerçekten hafife almayalım. Öğretmenlik tecrübe anlamına geliyor. Zaman geçtikçe daha iyi yapıyorsunuz. Hatta bir önceki seneye baktığımızda hep benim böyle yapmamam gerekiyordu, şunu yapmalıydım diye bir öngörü de kazanmaya başlıyorsunuz ileriye dönük. Yani evet sıkıntılar yaşayan arkadaşlarımız oluyor ama genelde olumlu olduğunu söyleyebilirim. Sınıf seviyesiyle ilgili olarak, sınıftan sınıfa bu durum değişiyor. Eğer başarı seviyesi düşük, davranış problemlerinin çokça yaşandığı bir sınıf olursa arkadaşlarımız bu anlamda zorluk yaşayabiliyorlar. Şey de çok önemli bizim yanımızda çok etkin olamıyorlar. Yani belki şöyle bir bakışla hafif sert bir ifade ile sınıfı bağlayacak kendine ama hocam acaba ne der. Yani biz bu anlamda onları rahatlatmaya da çalışıyoruz. Ama yine de etkileniyorlar ister istemez. O yüzden sorun yaşayanlar da olabiliyor. Özellikle sorunlu sınıflarda ama iyi bir sınıfta çok da sıkıntı yaşamıyorlar. Katılımı, tabii sağlayabiliyorlar. Bu bir marifet aslında. Yine tecrübeye dönüyoruz ama hiç konuşturmadıkları öğrenci genelde olmuyor öyle diyeyim ben size. Yani burada bizim tutumlarımız da, tembih, tavırlarımız da çok önemli. Arkadaşlar öğrencileri derse katacaksınız. Her öğrencinin muhakkak cevap vereceği bir soru var. Onu bulup o çocuğa soracaksınız. Bizim buradaki onlara bakış açımız, yardımlaşmamız, onları yönlendirmemiz gerçekten onların başarısını da bir şekilde etkiliyor. Yani burada iyi şeyler yapılıyorsa buradaki uygulama öğretmenin de payı vardır. Gelen arkadaşlarımızın samimi duyguları da vardır. Biz yönlendirmemizi yapıyoruz. Ben tanıştığım bütün gruplar için şunu söyleyeyim. Arkadaşlar şunu şunu yapacağız dediğimde o konuda gayret etmeyen hiç kimseyi göremedim. Benim için de önemli olan bu. Eksiklikler tabii ki her zaman var ama dediğim gibi çok demokratik davranıp bütün çocukları derse katmak konusunda samimiler. E başarısız olanlar da oluyor tabii, olmayanlar da. Genel olarak olumlu ben bakıyorum Eleştirdiğim taraf bu çocukların sınav kaygıları var, atanamama kaygıları var. KPSS'ye çalışmak zorundayım hocam ben buradaki ödevleri yapmakta zorlanıyorum kaygısı var. Ben bunları görmek istemiyorum. Çünkü bunlar benim sınıfıma yansıyor, derslerim geri kalabiliyor, Öğrencilerimize eksik bilgi verebiliyoruz. Buralar sıkıntı. Diğer taraftan sosyal bilgiler bölümü adına konuşuyorum. Gelen arkadaşlar büyük oranda sorumluluk sahibi ve uyarılarımı yönlendirmelerimi kesinlikle dikkate alıyorlar. Biz her şeye rağmen hem onlara faydalı olduğumuza inanıyorum hem de ben de genç arkadaşlarımızdan yeni bakış açıları aldığımıza inanıyorum.” şeklinde görüş bildirmiştir. Buradaki bulgularda hem olumlu görüş bildiren hem de olumsuz görüş bildiren katılımcıların önceki bulgulara da paralel olarak yine öğretmen adaylarının tecrübesizliklerine özellikle vurgu yaptığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının okullarda geçirdikleri zamanın kısalığı veya tecrübesizlikleri sebebiyle öğrencileri yeteri kadar tanıyamadığını, bunun da zaman zaman bireysel farklılıkları ve sınıf seviyesini tespit edememe ve katılımı sağlayamama gibi sonuçlara yol açtığını söylemek mümkündür. Ayrıca öğretmen adaylarının KPSS kaygısı yaşadığı ve öğretmenlik uygulaması derslerinin öğretmen adaylarına olduğu kadar uygulama öğretmenlerine de önemli katkı sağladığı bir kez daha dile getirilmiştir.

Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerilerine ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerilerinin yeterli olup olmadığına yönelik soruya verilen cevaplarda yine olumsuz görüşlerin yüksekliği dikkat çekmektedir. Katılımcıların 9'u yetersiz olduğu, 4'ü ise yeterli olduğu yönünde cevap vermiştir. Burada dikkati çekme ve ilgiyi sürekli tutma konularındaki görüşler de yer almıştır. Öğretmen adaylarının söz konusu becerilerinin gereken düzeyde olmadığını düşünen Ö-3 "6. sınıfta çok problem olmadı ama 7. ve 8. sınıflarda hakimiyeti sağlamak biraz sıkıntı olabiliyor. Konuya hakim olan bir öğrenci sınıfa da hakim olacaktır. Dikkati çekme konusunda ilk 20 dakika iyiler ama dersin sonlarına doğru biraz sıkıntı olabiliyor. Yani konuyu bitirdikten sonra çocuklara soru-cevap şeklinde veya bunu anladınız mı veya anlamadınız mı gibi sorular sorandıktan onların dikkatini sürekli tutmaları daha iyi olacak. Yani sadece konuyu anlatmak yeterli değil. Çocukların zaten dikkatlerini toplamak büyük bir sıkıntı. Gerçi onlar sınıflarında farklı bir öğretmen gördüklerinde iyi dinliyorlar sonlarına doğru biraz gevşeklik oluyor. Bunun sebebi olarak yine herhalde deneyimsizlikten kaynaklanıyor. Ben büyük bir sorun olarak görmüyorum. Zamanla olabilecek şeyler bunlar." şeklinde bir ifade kullanmıştır. Buna paralel olarak Ö-13 de "Maalesef yetersizler ama bazı adaylar vardı sesini yükselterek sınıfa hakimiyeti sağlamaya çalışıyorlardı. Bazı adaylar vardı konuya ilginç açılımlar getirerek dikkat çekmeye çalışıyorlardı. Bazı adaylar vardı konuyla ilgili bir hatırayı paylaşarak tüm sınıfın dikkatini çekmeye çalışıyorlardı. Velhasıl sıraya vurarak, masaya vurarak bu gibi atraksiyonlarla dikkat çekmeye çalışıp sınıf hakimiyeti ve yönetimini sağlamaya çalışıyorlardı. Ama yine de eksikleri var. İlgiyi canlı tutmak konusunda genelde ben onlara arkadaşlar çocukların yanlarında bulunun diye hitap ederim. Yani sadece öğretmen masasıyla sınıf duvarı arasındaki o 3-4 metrelik mesafeyi dolaşarak anlatmayın. Sıraların arasına girin, bazen sınıfın en arkasına geçip en arkadaki öğrencinin tahtaya acaba nasıl bir bakış açısı var. Araları dolaşın ama sınıfa arkanıza dönmeyin geri geri gelirken bile sınıfınıza yüzünüzü dönerek geri geri gelin ve bazı çocukların gözlerinin tam içine bakın. En arkaya kadar gidin, dolaşın, devinim sağlayın diye uyarıyorum. Çoğunlukla bunu yapmıyorlar maalesef. Heyecanlanıyorlar, gerçi çok acemi oldukları için el ve kol hareketlerinin nasıl olduğunu dahi hatta ağızlarından çıkan sözleri dahi takip edemiyorlar. Bazen ben onlara arkadaşlar konuşurken sözlerinizi, cümleyi görün yani böyle hayalen cümlelerinizi görün. Lozan Barış Konferansı 24 Temmuz 1923'te imzalandı cümlesini böyle görün, Lozan Şehri'ni görün dediğim oluyor. Ama çok göremedim, çok heyecanlanamadım." demıştır. Bununla birlikte az sayıda olumlu görüş bildiren katılımcılardan biri olan Ö-8 ise "...Belki heyecandan bazen böyle çok göze batacak bir olayı önemsemeyebiliyorlar. Mesela açmış matematik çalışan bir çocuk zaman zaman olur. Bunu görmezden gelmek görmemek çok sakıncalı olabiliyor böyle şeyler de oluyor yani. Ya da bir grup orada sohbet ederken aldırmaabiliyor işte sınıf yönetimiyle ilgili böyle sorunlar olabiliyor. Dikkati çekme konusunda, genellikle hazırlıklı geliyorlardı ve hazırlıkları içerisinde bunları da planladıkları için bence çekebiliyorlardı. Yani dikkatlerini

de çekebiliyor, sürekliliği (derste ilginin sürekliliğini) de sağlayabiliyorlar. Zaman kullanma konusunda tabii sıkıntıları var. Dersi ya çok çabuk bitiriyorlar ya da bitmiyor onunla ilgili sıkıntılar var. Yani çok fazla da orada kendi kendine konuşan biri durumuna düşmüyorlar, dersi aktif bir şekilde götürüyorlar çoğunlukla.” ifadesiyle bazı eksikliklerin olmasına rağmen genel itibarıyla yeterli olduklarını belirtmiştir. Sınıf yönetimi becerilerine ilişkin bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının tecrübesizlikleri bu veri grubunda da üzerinde durulan noktalardan bir tanesi olmuş ve dikkati çekme, ilgiyi sürekli tutma ve zamanı etkili kullanma gibi konulardaki eksikliklerinin sebebi olarak gösterilmiştir.

Öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının edinmesi gereken en önemli becerilerden biri de kuşkusuz öğrencilerle iyi bir iletişim kurabilme becerisidir. Sözel ve bedensel dili kullanmayı ve ders dışı iletişimi de içeren bu yeterliliğe yönelik soruya verilen cevaplarda en dikkat çekici nokta yalnızca 1 katılımcının (Ö-5) olumlu görüş bildirmesine karşılık diğer katılımcıların tamamının olumsuz görüş bildirmesidir. Dolayısıyla katılımcıların en yüksek orana sahip olumsuz görüşleri burada alınmıştır. Katılımcılardan Ö-2 bu soruya şöyle cevap vermiştir: “Mesela en büyük sorunu öğrencilerimizin ses tonu. Ses tonu ve sınıf hakimiyeti konusunda özellikle seslerinin tonunu ayarlayamadıkları için ne oluyor, sınıfta hakimiyet kesinlikle sağlanamıyor. Gerekli yerde vurgu yapamıyor. Çok güzel cümleler söylüyor, konuyu belirtiyor, ana fikrini söylüyor. Ama bunun konunun ana fikri olduğunu öğrenciye anlatamıyor. Çok silik geçiyor o bölüm. Yeniden sizin bunu işte not düşerek çocuklara vermeniz gerekiyor. Gelen stajyer öğrencilerimizde benim gördüğüm en büyük eksiklik; hocalarımızla da konuşuyoruz, kendilerini de bu konuda sürekli uyarıyorum. Bir daha ki dersimizde ses tonumuzu biraz daha iyi kullanalım. Çünkü öğretmenlikte sesin tonu çok önemli. Ancak sesin tonunu kullanarak ya da gerekli vurguları yaparak, gerektiği yerde sesinizi azaltarak konuyu anlatabilirsiniz. Tek düze bir anlatımla bir şey sağlayamazsınız. Çok kendine güvenmediklerini düşünüyorum. Konuya hakimler ama emin olmadıkları için hani ağızda gevelemek derler ya söylüyorlar ama tam bir üslupla söyleyemiyorlar. Tam net olarak bu böyledir diyemiyorlar. Dolayısıyla çocuklar onları anlamakta o durumda zorluk çekiyor. Özgüvenleri konusunda eksiklikleri var... Onlar çocukları anlıyor mu? Çoğu zaman anlıyorlar. Ama diyelim ki sınıfta parmak kaldırmıyor çocuk, kaldıramıyor veya bazı sınıflar vardır. Mesela yeni sistemle yetişen çocuklarımız çok fazla yorum yapmak istemiyor. Halbuki tamamen yoruma dayalı her şey. Ama çok fazla etkili olmak istemiyorlar derslerde. Stajyerlerimiz bunu görünce şaşırıyorlar. Diyorlar ki niye bunlar hiç parmak kaldırmıyor, katılmak istemiyorlar. Bedensel dili de küçük çapta kullanabiliyorlar, el kol hareketlerini yeterince kullanamıyorlar. Gözler her zaman öğrenciden kaçıyor. Mesela siz bir şey söylemezsiniz ama gözlerinizle önemini belirtirsiniz. Ama onlar genelde göz, el, kol çok fazla kullanmıyorlar. Ses tonu çok fazla kullanmıyorlar. Bunu da diyorum uygulama

konusunda eksiklikleri var, özgüven konusunda eksiklikleri var, tecrübeleri yok.”. Paralel düşüncelere sahip Ö-10 “Mesela beden dili, ses tonunu alçaltıp yükseltme bunu genelde yapamıyorlar, düz bir anlatımla beraber gidiyor. Vurgu yapması gereken yerde vurgu yapılmıyor hatta öğrenciyle göz göze gelip ses tonunu yükselterek onu uyarma şeklinde, öyle şeyler eksik oluyor biraz. Mesela sınıfın huzuruna çıkıyor, bazısı sunucu gibi anlatmaya çalışıyor. Sabit bir yerde duruyor, fazla dolaşmıyor, el-kol hareketi yapmadan. Çoğunluğu yapıyor bunu yani sıkıntı var ama öğrenci ile iletişimde genelde sıkıntı yok, öğrenciyi anlayabiliyorlar, birkaç tane oldu ama genelde iletişimde bir sıkıntı yok.” derken; olumsuz görüş bildiren bir diğer katılımcı Ö-12 ise düşüncesini “O konuda da eksiklikler var, zaten bunlar hep iç içe oluyor. Yani ses tonunuzu yükseltin veya alçaltın, sınıfta dolaşın işte öğrenciye dokunun, bunlar diyorum önemlidir. Ama bunun ne kadar üzerinde duruyorsak bile sınıf ortamında bu olamıyor. Hatta yani ellerini nasıl kullanacaklarını bile şaşırtıyorlar. Yani elini cebine soksa olmaz, aşağıya mı sarkıtsa arkasında mı tutsa. Hatta bazen diyorum elinize bir şey alın, mesela kitap tutun. Elinizde bir şey olursa eliniz fazla gelmez size şeklinde söylüyorum. Bu becerilerde de eksiklik var... İlk defa böyle bir ortamda oldukları için oluyordur. Heyecan olduğu için böyle olabilir, belki daha sonra bunu üstünden atabilecektir. Ama bunu çok iyi becerebilen öğrencilerle de karşılaştım. Ama ben genel konuştuğum için yani, diyelim ki bana 6 tane öğrenci geliyorsa 1-2’si bunu yapıyor 3-4’ü yapamıyor. Kimse yapamıyor demiyorum ama genelde %80’ine yakını bu şeyi kullanamıyor. Öğrencilerle iyi iletişim kurabiliyorlar. Öğrenciler onları seviyorlar. Teneffüslerde çocuklar etraflarını sarıyor hatta gelmedikleri zaman öğrenciler, stajyer öğretmenlerimiz gelmeyecek mi diye bana soruyorlar. Çok seviyorlar iletişimleri o konuda çok iyi yani. Sebebi daha çok sevecen oldukları içindir belki artık bizi sürekli karşılarında gördükleri için, biz fazla zorluyoruz olabilir, ne bileyim çok yoğun görevler veriyor olabiliriz, artık bizden bıkmış olabilirler. Ama onları seviyorlar artık veya olumsuz bir hareket yaptıkları zaman onların tepkisi aşırı olmuyor biz daha tepkili olabiliyoruz. Onun için onlara karşı daha çok sevecen oluyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılar arasından bu soruya olumlu cevap veren tek kişi Ö-5 olmuştur. Ö-5 “Sözel olarak gayet iyiler. Benden daha iyiler en azından, rahatlıkla onlarla bir arkadaş gibi bir araya gelip konuşuyorlar. Rahatlıkla onlarla bir arkadaş gibi bir araya gelip konuşuyorlar. Ama beden dilini kullanmada kişiden kişiye değişmekle beraber eksikleri görülüyor. Örnek vereyim; her zaman karşısındakine sus demez ama bir bakışla onu susmasını sağlar. Şimdi aday arkadaşım, kızdığında susması gerektiğini gözleriyle işaret ederken gülümsüyor. Bu olacak iş değil. Ben ona sus diyeceksem kaşımla gözümle, donuk ifade olması lazım ki o karşındaki anlasın. Bunun gibi bazı eksikleri var beden dilini kullanma konusunda... Genel olarak iletişim becerilerinin iyi olmasının bana göre temel nedeni fakültede yaptığımız uygulamalarımızdır. Çünkü (öğretmen adayları) orada yaptıkları uygulamayı burada tekrarlamaya çalışıyorlar.” sözleriyle bazı eksikliklerin var olduğunu, ancak öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin genel itibarıyla olumlu değerlendirilebileceğini söylemiştir. Bu soruya verilen cevapların tümü değerlendirildiğinde; öğretmen adaylarının

sınıf dışı iletişimde ve öğrencileri anlamada daha başarılı oldukları, fakat ders esnasında ses tonunu (yükseletip-alçaltma, vurguya dikkat etme) ve beden dilini (el-kol hareketleri, sınıf içinde hareket halinde olma ve göz teması kurma) gerektiği gibi kullanma konusunda yeterli olmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların söz konusu durumun da büyük oranda tecrübesizlikten kaynaklandığını düşündükleri söylenebilir.

Öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme becerilerine ilişkin bulgular

Uygulama öğretmenlerine yöneltilen son soruda öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme açısından gereken düzeyde olup olmadığına dair görüşleri alınmıştır. Bu soruya verilen cevaplar, öğretim teknolojileri ve materyal kullanabilme ve hazırlayabilme becerileri ile birlikte en çok olumlu görüş alan diğer veri grubudur. Öğretmen adaylarının gereken düzeyde olduğu yönünde görüş bildiren katılımcılardan Ö-4 “Boşluk doldurma, çoktan seçmeli, klasik sorular kullanıyorlar. Ama bazı sorularda yoruma dayalı olduğu için onların değerlendirmesi zor oluyor. Hazırladıkları sınavlarda sonlara doğru daha güvenilir sonuçlar ortaya çıkıyor. Bazılarında da bakıyorsunuz seviyeyi tutturamadığı oluyor. Kazanımlardan ziyade kitaptaki konuya göre hazırlıyorlar. Onu biz de öyle yapıyoruz bazen. Müfredata bağlılık anlamında olumlu ama kazanımları göz ardı edebiliyorlar... Kendi yaptıkları sınavların sonuçları da gerçeği yansıtıyor. Sınıfta kimler aktifse hep onların notları yüksek, paralellik var. Öğretmen adayları genel olarak iyi diyebilirim. Farklı soru tekniklerini kullanıyorlar, doğru-yanlış... Ama bazen öğrenci seviyesinden bahsettik ya. Bazen gereksiz detay konulara girebiliyorlar...” sözleriyle düşüncesini ifade ederken, Ö-11 de “Sınav yaptılar, her soru çeşidini kullandık aslında. Hatırladığım kadarıyla, doğru-yanlışlarımız vardı, boşluk doldurmalar, testler vardı ama yoruma dönük sorularımız yoktu galiba arkadaşlarımızın kullandıkları içinde. Genelde durum bu... Dediğimiz gibi, doğru-yanlış, boşluk doldurmalar, eşleştirmeler, testler bunlar yoğunlukla kullanılıyor. Evet yoruma dönük sorularımız azınlıkta kalıyor. Burada hepimizin düştüğü de bir yanlış var ya da buna mecburen düşüyoruz okuldaki öğretmenler için de konuşuyorum. Biz bu çocukları sınava hazırlıyoruz. Elimizde testten başka hiçbir şey yok. Ha devamlı test çözülecek, sınavlar test olacak. Mesela açık uçlu soruların girmesi gerekiyor, yoruma dönük soruların olması gerekiyor ama bizim elimizde SBS'ye hazırlık kitapları ve testler. MEB'in getireceği yeni düzenlemelerle belki bu aşılacaktır. O yüzden arkadaşlarımı bu konuda çok da eleştirmeye gerek duymuyorum. Seviye olarak, müfredat, kazanım olarak uygun. Kesinlikle o konuda aman biz bunu görmedik ya da siz bunu anlatmadan sordunuz gibi böyle eksiklerimiz, sıkıntılarımız olmuyor. Özenle, çok üzerinde duruyorum ben de zaten. Konunuzu hazırlarken işte kazanımınız bu, burada ne diyorsa onu vereceksiniz arkadaşlar. Hepsinin elinde ders kitapları muhakkak olur. Kazanımlardan haberdar olurlar... Ben mesela birinci sınavlarımı yaptım hemen arkasından bir uygulama

yaptı arkadaşlar. Karşılaştırdığımda evet gerçekten işte sınıfta yine iyiler aynı notu almışlar zayıf olanlar, orta seviyede olanlar yani bir örtüşme gördüm. Bu neden de kaynaklanıyor işte biz şeye çok dikkat ediyoruz yani şurada hangi kazanımı öğrenmek zorunda. Bunu dikkate aldığımızda benim veya arkadaşlarımızın hazırladığı soruların seviyeleri, sorunun gelmesi gerektiği noktalar örtüşüyor. Öyle olunca sonuçlar da örtüşüyor tabii.” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının gereken düzeyde olmadığına dair az sayıda görüşten biri de Ö-2’ye aittir. Ö-2 düşüncesini “Bazen çok zor soruyorlar. Müfredata uygun hareket etmiyorlar. Mesela tamam o konuyla ilgili ama kitaptaki müfredatın dışında yeni sistem de bize diyor ki müfredatın bir adım bile ötesine gitmeyeceksiniz. Bu konuda eksiklikleri var. O zor olan sorular öğrencinin seviyesinin üstünde oluyor. Ama diğerleri mesela bir çalışma yapacağı hazırlanmıştı, çok güzel, seviyeye uygundu. Daha önce bir test hazırlanmıştı şeye (müfredata) uygun değildi müfredat dışında iki-üç soru vardı. Dolayısıyla zaman zaman konuyla ilgili ama müfredatın dışında soru sorduğunuz zaman çocuk şaşırıyor. Çünkü o konuya hakim değil. Bazen seviyenin dışına bazen de müfredatın dışına çıkabiliyorlar. Hazırladıkları testleri kendileri de değerlendirdi. Cevap kağıdı hazırlandığı için, o cevap kağıdını da birlikte hazırlıyoruz veya onlar hazırlayıp bana getiriyorlar. Ben de kontrol ediyorum. Bunların belli puanları olduğu için bu konuda bir eksiklikleri yok. Çünkü bu standart bir şey, yani yapmışsa atıyorum beş puandır, yapmamışsa sıfır puandır.” sözleriyle dile getirmiştir. Bu verilerden hareketle uygulama öğretmenleri, zaman zaman öğrenci seviyesini aşması ve kazanımları göz ardı etmesi gibi bir takım eksiklikleri vurgulamakla birlikte öğretmen adaylarının genel itibarıyla farklı soru tipleri (çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru-yanlış gibi) hazırlayarak, soruların öğrenci seviyesine, kazanımlara ve öğretim programına uygun olmasına dikkat ederek ölçme-değerlendirme etkinliklerini gereken düzeyde gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir.

Uygulama öğretmenleriyle yapılan görüşmelerin ardından sorularda istenilen bilgilerin dışında eklemek istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorulduğunda; öğretmenlik uygulaması dersinin işleyişi ile ilgili yukarıdakilere ek olarak önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bunlardan biri uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarını takip etmek üzere uygulama okullarına pek gitmedikleri yönündedir. Konuyla ilgili olarak Ö-4 “Okul-fakülte işbirliği daha sıkı olması lazım. Bazen bakıyorsunuz ne arayan var ne takip eden var. Sadece öğretmenin insafına kalmış (fakülte)deki hocaları eleştirerek). Bu çeşit sorular yaşadıklarını öğretmen arkadaşlar ifade ediyorlar. Üniversitedeki bazı hocalarımız gelip takip ediyorlar, böyle olmayınca diyorsunuz ki ya hoca hiç uğramıyor...” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Aynı konuda Ö-5 “Okul-fakülte işbirliği anlam, bakış açısı itibarı ile çok güzel. Ama olayın içeriğine geldiğimiz zaman bazı sıkıntılar var orada. Ha ne gibi sıkıntılar var? Bazı öğretmen arkadaşlarımız veyahutta fakülte)deki ilgili arkadaşlarımız öğrenciyi sürekli takip halinde ne yapıyor, ne ediyor, sorunu nedir. Daha iyi olması için ne yapabiliriz mücadele içinde. Bazı dönemler de oluyor ki öğrenci

buraya geliyor. İşte eğitim fakültesinden geldim. Stajyer öğrenciyim. Liste veriliyor elimize bir de giderken hadi güle güle diyoruz. Bunu kim göndermiş, takipçisi rehber öğretmen kimdir yüzünü gördüğümüz olmuyor. Yani fakültedeki görevliyle bir irtibat kurup, muhabbet edip sorunlarımızı paylaşma fırsatımız olmuyor... Fakültedeki görevlisi her zaman öğrencisini takip eder, en az iki defa üç defa gelir. Ama bunun dışında bazıları var ki bir defa gelenler oluyor veya hiç gelmeyenler oluyor. Burada sorunlar var, yani bunun giderilmesi gerekiyor.” derken Ö-6 ise görüşünü şöyle ifade etmiştir: “Yaklaşık olarak bu çalışmayı ben, on senedir arkadaşlar okulumuza geliyor. Stajyer öğretmen arkadaşları takip eden onlardan sorumlu olan öğretim görevlisi hocalarımız var. Bu hocalarımızdan bir kısmı öğrencileri izlemek babında okullara geldiler, izlediler. Bu da stajyer öğretmenlerimiz üzerinde oldukça etkili oldu, onların kontrol altında olduğu hissi uyandırdı. Ama kontrolü kaybeden, özellikle uygulama öğretim elemanlarının ilgisiz kaldığı da oldu diyebilirim. Yani öğrencileri hiç aramamış, artık tabii onların da bir takım sorunları olabilir kendi okullarında. Uygulamadan kaynaklanan veya programlarından kaynaklanan aksamalar olabilir ama öğrencileri daha yakından takip edebilse, en azından okula bir iki defa gelinebilseydi bu öğrenciler üzerinde gerçekten çok olumlu etki bırakıyor. Yani ben şunu gözlemladım. Üniversitedeki öğretmen adayı ile bizim okulumuzdaki bir öğrencinin çok da farkı yok. Hani hala öğrenci psikolojisi içerisinde yani takip edildiği, izlendiği, not verileceği bu endişeleri taşıdığı için mutlaka takibinin yapılması gerektiğini düşünüyorum ben.”. Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında öğretmen adaylarının uygulama okulunda geçirdikleri sürenin kısa olması katılımcıların diğer şikayet unsuru olmuştur. Söz konusu durumla ilgili önerilerde de bulunulmuştur. Ö-1 konuyla ilgili olarak “Bu arkadaşlarımız bize haftada bir veya iki gün gelebiliyorlar. Bu da yeterli olmuyor. Staj süresi üç ay mı veya on iki hafta mı? On iki hafta boyunca öğrenci buraya geldiğinde öğretmenliği tam olarak yaşayabilmesi lazım. Yani dersi ver, çık git staj bitti. Hayır efendim. Nöbet tutacak burada, okuldaki bütün etkinliklere katılacak. Okul hayatını burada tanıması gerekiyor staj süresince. Çünkü eskiden biz atandığımızda bir yıl bizi rehber öğretmenin yanına verdiler. Bir yıl boyunca o rehber öğretmenimizle derse girip çıktık... Öğretmenlik andını içtik, stajyerliğimiz kaldırıldı bizim. Ondan sonra bize bağımsız sınıf verdiler. Ders anlattık onunla beraber, onunla birlikte sınav yaptık. Uygulamalara, okulun etkinliklerine katıldık. Şimdi öyle değil. Okulu bitir KPSS’de başarılı ol, anında atanıyorsun direk bağımsız sınıfa. Ne oluyor bu sefer, deneyim kazanmamış. Deneyim kazanana kadar epey süresi geçiyor. Önemli olan bu staj süresince on iki hafta mı tamam ama on iki hafta boyunca her gün öğrenci burada olmalı. Öğretmen gibi o havayı teneffüs etmeli. Nöbet tutacak, öğrenci ile birebir ilgilenecek, Sınavları hazırlayacak, soruları uygulayacak, öğrencilere sınav kağıtlarını okuyacak. Öğretmenliği bilfiil yaşayacak ki atandığında bocalamasın. Ama biz ne yapıyoruz. Haftada altı saat gelmeleri gerekiyor ama işte dersleri oluyor, bilmem sınavları oluyor, gelemiyorlar. İki saat ancak tutabiliyoruz onları burada, gönderiyoruz. Hadi diyoruz sınavınız var veya dersiniz var gidin. Ama işte haftada bir saat ders anlatıyor. Oldu mu? Olmuyor işte. Bir saatle hiçbir şey veremezsin.

Bir saat değil on beş saat ders anlatman lazım senin.” demiştir. Ö-5 ise “Ben şunu öneriyorum. Yani bir çocuğu dört saat altı saat yerine hiç olmazsa haftada iki gün, gün boyu burada bu işte bulunması lazım... En azından iki gün bilfiil buraya gelsin. Buradayken dersi olduğu zaman öğretmeniyle görüşür, ders yoksa boş saatte idarede otursun. Yani bu okulda iki gün boyunca boş kalmanın da havasını teneffüs etsin, idari çalışmayı da görsün, derse de girsin. Geliyor öğrenci dört saat için. Tam dersin olduğu anda geliyor, dört saat derse giriyor. Hadi benim işim bitti gideceğim. Niye? Orda da dersim var, derse gireceğim. Böyle durumda insan iki camii arasında kalıyor. Bu giderilmeli. Bu süreçle ilgili özellikle vurgulamak istediğim şu tekrar ediyorum, okulda geçirecekleri sürenin uzatılmasıdır. Olanaklar içerisinde bu süre uzatılsın. Buraya geldikleri zaman da burada değişik etkinliklerle değişik çalışmalarla birlikte; buradan sadece mezun olup sosyal bilgiler öğretmeni olmayacak yeri gelecek okulun müdürü olacak, memuru olacak her şeyi olacak bunlarla en azından bir göz aşinalığı, bir ilk deneyimler yapmalı, sağlamalıdır.” sözleriyle görüşünü belirtmiştir. Benzer görüşe sahip Ö-12 “Ben şunu söylemek istiyorum. Gerçekten bu uygulama, öğretmen adayları için çok gerekli bir şey hatta ben isterim ki daha da uzun süreli olsun. Özellikle de aklıma gelmişken onu da söyleyeyim. Son sınıf yani 4. sınıf öğrencileri çok yoğun ödevlerle ilgileniyorlar. O kadar çok ödevleri var ki bizim uygulamalarımıza geldikleri zaman, aman hocam bize biraz müsaade edin de böyle bir ödevimiz var. Sırf onun peşine koşturuyorlar. Tabi çok şikayetçi oluyoruz. Ben onları gözlemliyorum sürekli ödevlerle araştırmalarla uğraştıkları için uygulamaya hazırlıklı gelebilmeleri için uygun zaman bulamıyorlar, bu onları çok zor durumda bırakıyor.” diyerek söz konusu durumla ilgili şikayetine değinmiştir. Katılımcıların üzerinde durduğu bir diğer konu ise genel anlamda öğretmen adaylarının ilgisizliği olarak nitelendirilebilir. Katılımcılardan Ö-3 konu üzerindeki görüşünü “Devam konusunda öğrencileriniz özen gösterirse daha iyi olacak. Bir kısım öğrencileriniz daha gevşek davranıyor bir kısmı da gerçekten her hafta geliyor. Kendileri için daha iyi olacak tabii ki devam etmeleri, tecrübe kazanabilecekler. Bu meslek de zaten tecrübe ile daha iyi olacak.” sözleriyle, Ö-10 “Öğretmenliği yapacak olanlar, bu işi her hâlükârda götürüyor. Yani öğrencilerle sıkıntı yaşamıyorlar, sınıfta sıkıntı yaşamıyorlar, kontrolleri iyi. Ama işte bu işi yapmayacak olanlar veya yapamayacağını düşünenler sadece buraya zorunluluktan dolayı geliyorlar.” sözleriyle görüşlerini ifade etmişlerdir. Bir başka katılımcı Ö-12 “Bazı öğrenciler de aman hocam bizi bırakın gidelim işte böyle istekleri oluyor. Bunun öneminin yani uygulamanın önemi biraz daha vurgulamak lazım onlara. Çünkü diyorum onlara siz bunları önemsemiyor olabilirsiniz ama sınıfa öğrencilerin karşısına çıktıkları zaman her şey olabiliyor, donup kalıyor bazıları.” derken; Ö-13 de “Arkadaşlarımızdan (öğretmen adaylarını kastederek) hazırlıklı gelmelerini, devamsızlık konusunda sorun çıkarmamalarını istiyorum. En çok istediğim özellikle sunum yapacakları zaman, maalesef şöyle bir durum ortaya çıkıyor. Arkadaşlar anlattıktan sonra benim tekrar etmem gerekiyor bazen, o zaman çok geri kalıyor öğrenciler. Arkadaşlar öyle hazırlık yapsınlar ki ben bir daha o konuyu tekrar etmek zorunda kalmayayım. Eskiden çok karşılaştım bu durumlarla

hatta aynı konuyu üç-dört kere anlattı arkadaşlar yine tatmin olmadım. Hazırladıkları zaman iyi hazırlansınlar; KPSS var, sınavları var, memleketten uzaktalar bunlar da sorun ama yine de bu öğrencilere yazık olmasın, hazırlıklı gelsinler...” ifadesini kullanmıştır. Tüm bu söylenenler dikkate alındığında uygulama öğretmenlerinin; uygulama öğretim elemanlarının uygulama okullarını daha fazla ziyaret ederek öğretmen adaylarını yakından takip etmesi, öğretmen adaylarının okulda daha fazla zaman geçirerek mesleği her boyutuyla tanıması ve dersi ciddiye alması gerektiğini vurguladığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Öğretmenlik uygulaması dersi çerçevesinde, uygulama öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip olduğu öğretmenlik yeterlikleri hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmanın amaçlandığı bu araştırmadan elde edilen veriler neticesinde ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilmektedir. Öğretmen adaylarının yöntem-teknik seçimi ve kullanımı konusunda yetersiz oldukları görüşü lehine olmakla birlikte olumlu ve olumsuz cevaplar birbirine çok yakın olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların olumsuz görüşlerinin sebebi olarak öğretmen adaylarının KPSS sınavı yüzünden atanamayacakları kaygısı yaşamalarının, tecrübesiz olmalarının ve derse hazırlıksız gelme, ilgisizlik gibi öğretmen adaylarının kişisel bilgi ve tutumlarının etkisi öne çıkmaktadır. Bunun yanında öğretmen adaylarının çağdaş yöntemlere ağırlıklı olarak yer vermedikleri; kullandıkları çağdaş yöntemlerin özellikle drama, rol yapma ve kısmen de işbirliğine dayalı öğrenme ile sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Sınıf hakimiyetini kaybetme endişesinin ve klasik yöntemleri uygulamanın daha kolay olmasının bu seçimi etkilediği düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının zaman zaman isteksiz görünmelerine rağmen genel itibarıyla, derslerde tepegöz, projeksiyon gibi öğretim teknolojilerini kullanabildikleri ve çalışma yapıları başta olmak üzere materyalleri öğretim programına, kazanımlara ve öğrenci seviyesine uygun olarak hazırlayabildikleri ve kullanabildikleri tespit edilmiştir. Ayrıca uygulama öğretmenlerinin, öğretim teknolojileri ve materyalleri hakkında öğretmen adaylarının bilgilerinden faydalanmasına dayanarak uygulama öğretmenlerinin de fakülte-okul işbirliği sürecinden bilgi ve tecrübe anlamında faydalandıkları yönünde önemli bir sonuca ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının alanla ilgili mevcut bilgi birikimlerinin yeterli düzeyde olmadığı, kendilerini geliştirmek için de gereken çabayı sarf etmedikleri düşünülmektedir. Ayrıca sahip oldukları alan bilgisini öğrenciye aktarabilme konusunda ise okullardaki uygulamalarının uzun süreli olmaması ve tecrübesiz olmaları nedeniyle öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve sınıf seviyelerini tespit etme ve derse katılımı sağlamada yetersiz oldukları anlaşılmıştır. Bunun haricinde genelde sınıf yönetimi becerilerinde ve özelde dikkat çekme, ilgiyi sürekli tutma ve zamanı etkili kullanma konularında da yine yetersiz

bulunmuştur. Öğretmenlik uygulaması derslerinde sınıf yönetiminin en fazla sorun yaşanan konuların başında geldiği farklı çalışmalarla da belirlenmiştir (Işıkoğlu ve diğerleri, 2007; Baştürk, 2009).

Öğretmen adaylarının en yetersiz görüldüğü nokta iletişim becerisidir. Nitekim uygulama öğretmenleri öğretmen adaylarının ders esnasında ses tonunu (sesi yükseltip-alçaltma, vurguya dikkat etme) ve beden dilini (jest ve mimikleri, el-kol hareketleri, sınıf içinde hareket halinde olma ve göz teması kurma) gerektiği gibi kullanma ve ders sürecinde sınıf içerisindeki konumunu ayarlama konularında yetersiz iken; sınıf dışı iletişimde yeterli olduklarını düşünmektedir.

Yine öğretmen adaylarının genel itibarıyla; öğrenci seviyesine, kazanımlara ve öğretim programına uygun ve farklı türlerde (özellikle çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru-yanlış gibi) sorular hazırlayarak ölçme-değerlendirme etkinliklerinde yeterli düzeyde oldukları düşünülmektedir.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de uygulama öğretim elemanlarıyla ilgilidir. Zira uygulama öğretmenleri, uygulama öğretim elemanlarından bazılarının öğretmen adaylarını takip etmek üzere gereken ilgiyi göstermediklerini ve bazılarının da uygulama okullarına hiç gitmediklerini belirtmiştir. Söz konusu durum, Parker'ın (2008) çalışmasında öğretmen adaylarının karşılaştıkları sorunlardan birini oluşturmuştur. Buna paralel olarak Güzel ve diğerleri (2010), araştırmaları neticesinde uygulama öğretim elemanlarının ilgisizlikleri sebebiyle uygulama öğretim elemanları ve uygulama öğretmeni iletişiminin etkili düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Uygulama öğretmenleri ve uygulama öğretim elemanları arasında etkili işbirliğinin ve iletişimin sağlanamadığı da birçok araştırma sonucunda ortaya konmuştur. (Azar, 2003; Gökçe ve Demirhan, 2005). Hâlbuki uygulama öğretim elemanlarının da etkili danışmanlığı, öğretmen adaylarının daha iyi yetişmesine katkı sağlamaktadır (Işıkoğlu ve diğ., 2007).

Bir diğer önemli sonuç da, öğretmen adaylarının bazı konularda yetersiz olmalarının altında yatan ana nedenlerin başında okullarında geçirdikleri sürenin çok kısıtlı olduğu düşüncesidir. Gökçe ve Demirhan'ın (2005) çalışmasında da öğretmen adayları için okullardaki uygulama süresinin uzatılmasının gerekliliği uygulama öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir. Benzer şekilde Işıkoğlu ve diğerleri (2007) öğretmen adaylarının sınıf yönetimi, materyal kullanma, farklı öğretim yöntemlerini işe koşma, değerlendirme, okul-aile işbirliği gibi okul atmosferinin farklı boyutlarında tecrübe kazanmadan, kısıtlı süre içerisinde uygulamasını tamamladığını belirtmiştir. Okulda geçirilen sürenin kısa olması haricinde öğretmen adaylarının tecrübesiz olmaları, KPSS kaygısı yaşamaları ve öğretmenlik uygulaması dersine gereken ilgi ve ciddiyeti göstermemeleri diğer ana nedenleri oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının ilgisizlikleri Güzel ve diğerlerinin (2010) çalışmalarında da vurgulanmış ve bu nedenle öğretmen adaylarının etkinlikleri tam anlamıyla yerine getiremedikleri sonucuna varılmıştır.

Genel çerçeveden bakıldığında; öğretim teknolojileri, materyal kullanma ve hazırlama becerileri ile ölçme-değerlendirme becerileri öğretmen adaylarının en başarılı bulunduğu yeterlikler olmuştur. En başarısız bulunduğu yeterlikler de iletişim becerileri, sahip olduğu alan bilgisini öğrenciye aktarma becerileri ve sınıf yönetimi becerileridir. Yöntem-teknik seçimi ve kullanımı becerileri ile alan bilgisi yeterliklerinde ise dengeli bir dağılım olmakla birlikte genel kanaat öğretmen adaylarının gereken düzeyde olmadıkları yönündedir. Bu sonucun aksine Özkılıç ve diğerlerinin (2008) sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinde kendi kendilerini değerlendirmelerini konu alan çalışmalarında, genelde kendi durumlarını olumlu olarak değerlendirdikleri ortaya konulmuştur.

Araştırmanın elde edilen sonuçlarından hareketle öğretmenlik uygulaması dersinin veriminin artırılabilmesi için çeşitli öneriler geliştirilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının okulda geçirdikleri zamanın artırılması ve okuldaki her türlü faaliyete (zümre toplantıları, idari konular gibi) katılarak işleyişi ile ilgili bilgi sahibi olmalarının sağlanması öğretmenlik uygulaması derslerini daha verimli kılacaktır.

Bunun yanında üniversitelerdeki öğretim elemanlarının da bu derse gereken önemi vererek uygulama öğretmenleriyle daha yakın irtibat halinde olmaları ve öğrencileri yakından takip etmeleri, sürecin verimliliğini artıracaktır.

Öğretmen adaylarının okullarda öğretmenlik uygulaması dersine girmeden önce özellikle özel öğretim yöntemleri dersinde fakültede daha fazla uygulama yapma imkânı bulmaları sağlanarak, öğretim sürecindeki eksiklikleri ortaya çıkarılıp düzeltilebilir.

KAYNAKLAR

- Azar, A. (2003). Okul deneyimi ve öğretmenlik derslerine ilişkin görüşlerinin yansımaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 159.
- Baştürk, S. (2009). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 439-456.
- Bates, A. J. & Burbank, M. D. (2008). Effective student teacher supervision in the era of No Child Left Behind. *The Professional Educator*, 32(2), 18-28.
- Caires, S. & Almeida, S. L. (2007). Positive aspects of the teacher training supervision: The student teachers' perspective. *European Journal of Psychology of Education*, 22(4), 515-528.
- Collier, S. T. (1999). Characteristics of reflective thought during the student teaching experience. *Journal of Teacher Education*, 50(3), 173-181.
- Çimer, A ve Çimer, S. O. (2002). Öğretmen adaylarının okullardaki uygulama öğretmenlerinin özellikleri hakkındaki görüşleri. *V. Ulusal Fen ve Matematik Eğitimi Kongresi* içinde. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Demircan, C. (2007). Okul deneyimi II dersine yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi (mersin üniversitesi örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 119-132.
- Dursun, Ö. Ö. ve Kuzu, A. (2008). Öğretmenlik uygulaması dersinde yaşanan sorunlara yönelik öğretmen adayı ve öğretim elemanı görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 159-178.
- Eraslan, A. (2009). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması üzerine görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 3(1), 207-221.
- Freese, A. R. (1999), The role of reflection on preservice teachers' development in the context of professional development school. *Teaching and Teacher Education*, 15(8), 895-909.
- Goodman, J. (1986). Making early field experience meaningful: a critical approach. *Journal of Education for Teaching*, 12(2), 109-125.
- Gökçe, E. ve Demirhan C. (2005). Öğretmen adaylarının ve ilköğretim okullarında görev yapan uygulama öğretmenlerinin öğretmenlik uygulaması etkinliklerine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(1), 43-71.

- Güzel, H., Berber, N. C. ve Oral, İ. (2010). Eğitim fakültesi uygulama okulları işbirliği programında görevli öğretmenlerin ve öğretim elemanlarının öğretmenlik uygulamasına yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 19-36.
- Harmandar, M., Bayrakçeken, S., Kıncal, R. Y., Büyükkasap, E. ve Kızılkaya, S. (2000). Kâzım Karabekir eğitim fakültesinde okul deneyimi uygulaması ve sonuçlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 148, 3-6.
- Işıkoğlu, N., İvrendi, A. ve Şahin A. (2007). Öğretmenlik uygulaması sürecine öğretmen adaylarının gözüyle derinlemesine bir bakış. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 131-142.
- Kılıç, D. (2004). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adayları üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 172-184.
- McDuffie, A. R. (2004). Mathematics teaching as a deliberate practice: An investigation of elementary pre-service teachers' reflective thinking during student teaching. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 7(1), 33-61.
- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. (1998). *Öğretmen Adaylarının Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge*. http://oyegm.meb.gov.tr/mevzuat/yonerge/ogretmenlik_uygulamasina_yonerge.htm adresinden 21 Nisan 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Özkılıç, R., Bilgin, A. ve Kartal, H. (2008). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 7(3), 726-737.
- Paker, T. (2008). Öğretmenlik uygulamasında öğretmen adaylarının uygulama öğretmeni ve uygulama öğretim elemanının yönlendirmesiyle ilgili karşılaştıkları sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 132-139.
- Plourde, L. A. (2002). The influence of student teaching on preservice elementary teachers' science self-efficacy and outcome expectancy beliefs. *Journal of Instructional Psychology*, 29(4), 245-253.
- Poulou, M. (2007). Student – Teachers' Concerns about teaching Practice. *European Journal of Teacher Education*, 30(1), 91-110.
- Tabacnick, B. R. & Zeichner, K. M. (1984). The impact of the student teaching experience on the development of teacher perspectives. *Journal of Teacher Education*, 35(6), 28-36.
- Talvitie, U., Peltokallio, L. & Mannisto, P. (2000). Student teachers' views about their relationships with university supervisors, cooperating teachers and peer student teachers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(1), 79-88.

- Ünver, G. (2003). Öğretmenlik uygulamasında işbirliği: Bir durum çalışması. *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 87-100.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2004). Öğretmen adaylarının okul deneyimi 1 dersine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 3(2), 54-59.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yiğit, N. ve Alev, N. (2005). Etkili öğretmen yetiştirme açısından okul deneyimi derslerinin değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 91-103.
- YÖK (2011a). *Aday öğretmen kılavuzu*.<http://www.yok.gov.tr/content/view/501/lang,tr/> adresinden 21 Nisan 2011 tarihinde edinilmiştir.
- YÖK (2011b). *Aday öğretmen kılavuzu, öğretmenlik uygulaması değerlendirme formu*. <http://www.yok.gov.tr/content/view/505/> adresinden 21 Nisan 2011 tarihinde edinilmiştir.